

DISNEY-TUOTANTOA

Viime vuoden lokakuussa tuli kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun Walt Disney rekisteröi pienen piirroselokuvafirmansa, jonka hänen lisäkseen muodostivat hänen veljensä Roy sekä nuori taiteilija Ub Iwerks. Tätä ennen Disney oli tuottanut tusinan verran sekalaisia lyhytelokuvia, mutta juuri vuonna 1923 hän aloitti sarjan Liisa piirrosmaassa, jossa ensimmäisen kerran elokuvan historiassa yhdistettiin eläviä ihmisiä piirroselokuvaan. Sarja menestyi hyvin - sitä tuotettiin melkein 60 kahdeksan minuutin mittaista episodina. Tämän jälkeen Disney loi hahmon nimeltä Oswald-kani, jota valmisti 26 jaksoa; mutta vuonna 1928 sarjan new-yorkilainen distribuuttori anasti oikeudet itselleen ja Walt palasi junalla Kaliforniaan mieli maassa.

Siitä junamatkasta tuli historiallinen. Jo lähtiessään Walter oli saanut optimistisen kipinän; hän oli sähköittänyt veljelleen sanoman: "Kaikki hyvin, tulen kotiin". Matkalla hän pohti kuumeisesti, minkä voisi sanoa olevan hyvin - ja keksi. Hänen mielestään syntyi uusi hahmo: hiiri. On erilaisia tarinoita siitä, miten hiiri sai etunimekseen Mikki. Joka tapauksessa, kun Walt tapasi veljensä Hollywoodissa, hän saattoi sanoa: "Oswald -sopimus on tosin mitätöity, mutta aloitamme nyt uuden sarjan hiirestä nimeltä Mikki."

Ensimmäinen Mikki Hiiri -elokuva, jonka yleisö näki vuonna 1928, oli myös ensimmäinen piirretty äänielokuva: Höyrylaiva Ville (Steamboat Willie). Tätä ennen Disney oli tuottanut pari mykkää Mikki-elokuvaa, mutta ne tulivat teattereihin vasta vuotta myöhemmin jälkiäänitettyinä.

Nyt yleisölle ei olisi muu kuin Mikki kelvannutkaan, mutta Walt päätti laajentaa toiminta-alaansa ja ryhtyi tuottamaan lyhyitä musiikkielokuvia nimeltä Hullunkuriset sinfoniat (Silly Symphonies). Kerrotaan Disneyn valinneen sanan "hullunkurinen", jotta arvostelijat eivät pitäisi häntä suuruudenhulluna. Juuri tässä sarjassa ilmestyivät sellaiset animaatioelokuvan helmet kuin Kukkia ja puita (1932: ensimmäinen värillinen animaatioelokuva), Kolme pientä porsasta

(1933: elokuva, jonka voidaan sanoa auttaneen Amerikan depressioajan läpi), Kolme sokeaa hiiristä (1936: tässä elokuvassa yhtyivät ihmeellisellä tavalla sydäntä lämmittävä liikuttavuus ja karkea sadismi) sekä Vanha mylly (1937: tämä oli ensimmäinen animaatioelokuva, jossa saatiin aikaan uskottava vaikutelma luonnollisesta syvyydestä).

Vuonna 1935 Disney ryhtyi urakkaan, jonka onnistumista hän ehkä itsekin välillä epäili: 82 minuutin mittaista animaatio-elokuvaa ei monikaan jaksaisi katsoa. Joulukuussa 1937 oli kuin olikin Lumikin ensi-ilta, ja ihmiset ihastuivat sen realistiseen väriskaalaan ja animaatioon. Lumikki osoitti, että samaan elokuvaan saattaa mahtua sekä hyyttävää kauhua (kuningattaren taikajuoma ja Lumikin kuolema) että järkyttävää kauniita kohtauksia valokuvantarkasti maalatussa metsässä. Vaikka vuoden 1937 jälkeen animaatio kehittyi valtavasti, on Lumikki silti monissa suhteissa ylittämätön. Sen taustamusiikkia oli säveltämässä Leigh Harline, jonka tyyli muistuttaa aika ajoin jopa Sibeliusta.

Vähältä piti, ettei Sibeliuksesta tulutkin Disneyn säveltäjää - hänen Tuonelan joutsentaan aiottiin käyttää vuonna 1940 valmistuneen Fantasian jatko-osana, mutta II maailmansota ja sitä seurannut materiaali-pula mitätöi yrityksen. Stereofonisesti äänitetyin Fantasian jälkeen ehdittiin julkistaa vielä Dumbo (1941) ja Bambi (1942), ennen kuin sota tunkeutui Disneyn studioonkin. Kaudelta 1942-1944 on peräisin kokoillan animaatioelokuva Voitto ilmavoimien avulla, jonka vaikuttavassa loppujaksossa Yhdysvaltain kotka surmaa Japanin mustekalan ja levittää siipensä liehuvan tähtilipun ylle.

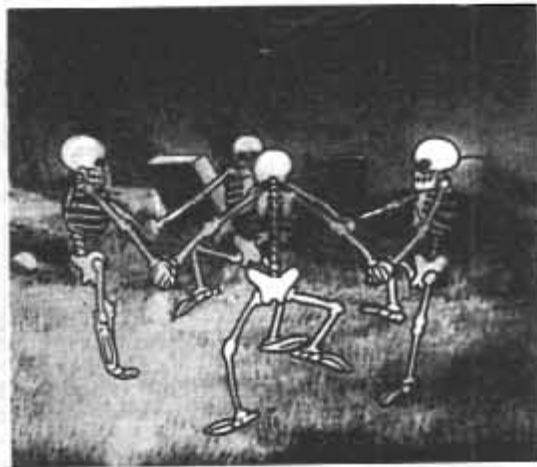
Vuonna 1943 valmistui myös tulos Disneyn hyväntahton matkasta Etelä-Amerikkaan: Saludos Amigos, ja vuotta myöhemmin Kolme caballeroa. Nämä filmit tekivät tunnetuiksi sävelmät "Brazil" ja "Tico tico": niistä ovat peräisin "Baia" ja "Young Belong To My Heart". Kun elokuvamarkkinat olivat sodan jälkeen rauhoittuneet, Disney ryhtyi taas tuottamaan kokoillan animaatioelokuviakin tunnetuista aiheista, kuten Tuhkimosta, Liisasta Ihmemaassa ja Peter

skeleton dance
1949

luonnoksia
lumikkia varten

(c) Walt Disney
productions

Panista. Jos Lumikki, Pinocchio ja Fantasia olivat olleet goottilaisromanttisia elokuvia, voitaisiin tätä kautta kutsua Disneyn veristiseksi kaudeksi, jonka aikana kaikki kuvattiin sellaiseksi kuin se todella oli. Tämän kauden huipentuma on ehdottomasti Kaunotar ja Kulkuri (1955), joka on jäänyt monessa suhteessa ainutlaatuisiksi. Siinä Disney käytti ensi kerran Cinemascope-kuvakokoa pitkässä elokuvassa, ja taidokkaassa realismissaan se on nautittavaa katseltavaa.

Vuonna 1958 tuli teattereihin Prinssessa Ruusunen, jossa Disney oli jälleen ryhtynyt tyyliittämään - mutta miten! Filmin originaali kuvattiin 70 mm:n Technirama ja äänitettiin 6-kanavaisena stereona. Ruusunen on huikaisevan upea epos, jonka tyyli on kauttaaltaan keskiaikaisesta Ranskasta. Filmin loppupuolella olevan lohikäärmejakson valmistamiseen kului kaksi vuotta ja miljoona dollaria. Tämän jakson pituus on kolme minuuttia. Elokuvan musiikki on Tšaikovskin baletista La Belle au Bois Dormant, ja monet jaksot tulkinnallisesti parhaita, mitä niistä on.

Ruusunen ollessa vielä työpöydällä Disneyllä oli monta muuta rautaa tulesa. Vuonna 1955 avattiin Disneylandin portit Kaliforniassa - mikä sekään ei aluksi sujunut kitkatta. Kerrotaan jonkun yritteliään väärentäneen pääsylippuja avajaistilaisuuteen - ja tulos oli hirtittävä sekamelska. Vasta kun Disney koulutti omat vartijansa ja työntekijänsä Disneylandiin, lähti huvipuisto rullaamaan.

101 Dalmatians - Suomeksi Lupsakkaat luppakorvat - merkitsi sinettiä sen kauden päälle, jonka Ruusunen oli lopettanut. Disney oli 1950-luvun lopulla tehnyt sopimuksen Rank Xeroxin kanssa elokuviansa xerografioimisesta, mikä merkitsi sitä, että animaattorien lyijykynäpiirroksia kuvattiin suoraan selluloidille - ja sitä, että joukko puhtaaksi piirtäjärouvia siirtyi muiden osastojen palvelukseen. Luppakorvasta on hävinnyt viimeinenkin romantiikan hiven, ja tilalle on tullut uskottoman joustava piirrostyyli. Tästä tyylistä tuli rehevämpi elokuvassa Miekka kivessä (1963), jonka oikeudet Disney oli muuten ostanut jo vuonna 1939, ja vieläkin joustavampi Viidakkokirjassa (1967), joka oli viimeinen Disneyn elinaikana tehty piirroselokuva. Sen jälkeen studion entiset taiteilijat tekivät tarkoin Waltin toivomusten mukaan filmin Aristokatit (1970), ja uusi kokoillan animaatioelokuva Robin Hood odottaa ensi-iltaansa.

Vuonna 1965 Disney päätti rakentaa Floridaan parannetun painoksen Disneylandin huvipuistosta sekä lisätä siihen Floridan laajimman luonnonalueen ja eräänlaisen tulevaisuuden ihanneyhdyskunnan (EPCOT). Walt ei ehtinyt nähdä suunnitelmaansa toteutuneena, mutta nyt 50 vuotta sen jälkeen, kun Hollywoodin kauppakisteriin lisättiin pieni yritys nimeltä Walter E. Disney Inc., voidaan nähdä, että hän oli kenties ainoa ihminen, jonka kaikki unelmat toteutuivat.

Markku Saarinen

DISNEY - KIRJALLISUUTTA

Arnoldi, Edgar Mihailovitš: ZHIZNJ I SKAZKI UOLTA DISNEJA. Leningrad 1968 (Iskusstvo). 212 s. Kuvit.

"Laajoille kansalaispiireille" tarkoitettu sympaattinen teos, joka suureksi osaksi perustuu Diane Disney Millerin elämäkertaan. Painosmäärä 120 000 kpl.

—: WALT DISNEY ELU JA MUINAJUTUD. Tallinn 1973 (Eesti Raamat). 152 s. Kuvit.

Jonkin verran supistettu eestinnö edellisestä. Painos 30 000.

ART OF ANIMATION (The). Alkulauseen kirj. Walt Disney. New York 1958 (American Federation of Arts). 28 s. Kuvit.

Eräänlainen esittelybrošyyri Bob Thomasin perusteoksesta.

Bessy, Maurice: WALT DISNEY. (Cinéma d'aujourd'hui 64) Paris 1970 (Seghers). 186 s. Kuvit.

Esseeluonteisessa kirjassaan Bessy nojautuu paljolti tuttavuu-teensa Disneyn kansaa. Teos sisältää myös filmografian.

Comfort, Mildred Houghton: WALT DISNEY, MASTER OF FANTASY. (Men of Achievement Series.) Minneapolis 1968 (Denison) 168 s.

Kirjan kansi on kuin Ajan Sävel-lehdestä ja teksti hyvin ruokaisasti kirjoitettu.

Disney Miller, Diane: THE STORY OF WALT DISNEY (as told to Pete Martin.) New York 1957 (Holt). 224 s. Kuvit.